

CLEMENS WISSE

Onheil in de veenstreek

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

1

I

Nellie had een slechte bui. Ze was ongenaakbaar voor haar omgeving. Alleen de kleine Bas, die met zijn smoezelige handjes water zat te scheppen uit de putemmer in een oude klomp, kon ze nog verdragen.

Hem hoefde ze geen uitleg te geven. Met zijn drie jaren en zijn brabbeltaaltje had hij nog niet in de gaten wat er in het hoofdje van zijn buurmeisje omging. Hij babbelde maar door en wilde Nellie, zoals gewoonlijk, bij zijn spel betrekken.

Maar vandaag had Nellie daar helemaal geen zin in. Ze was moe. Niet alleen van het harde werken op de boerderij van Teun de Weger, waar zij tweede meid was, maar meer nog van het gepieker. Met haar negentien jaren was zij verliefd, maar die liefde was niet wederkerig en overigens ook onbereikbaar.

Dat laatste wist ze uit ervaring. Ook door haar verstand te gebruiken. Maar verstand en gevoel waren twee heel verschillende dingen.

Haar ervaring en haar verstand zeiden haar dat Siem Geurs, oudste zoon van een gezeten

boer in het dorp, voor haar als dochter van een eenvoudige knecht, onbereikbaar was. Haar gevoel verzette zich echter tegen de logica waarop haar ervaring en haar verstand gestoeld waren.

God had ieder mens geschapen naar Zijn beeld en gelijkenis. Mensen, mits gelovig, waren gelijk. Nergens stond geschreven dat een gezeten boerenzoon geen dochter van een knecht mocht liefhebben en omgekeerd. Het verschil tussen arm en rijk, tussen boeren en knechten en de dochters daarvan, was in het ingeslapen plattelandsdorpje in de Zuid-Hollandse veenstreek wel degelijk aanwezig.

Van een dorp kon je eigenlijk nauwelijks spreken. Een kerk, een school, een café en wat huizen aan weerszijden van een smalle vaart vormden de kern van een gemeenschap bestaande uit verspreid liggende boerderijen en een enkele tuinderij. Voor geboorteaangiften en trouwen moest de bevolking naar het raadhuis van de gemeente in een groter dorp dat kilometers verderop lag.

Ongeveer op gelijke afstand lag de stad waar elke vrijdag de veemarkt was.

In deze gemeenschap van slechts 'n paar

honderd zielen kende iedereen elkaar. Geen gebeurtenis van enig belang ging dan ook onopgemerkt voorbij. Blijde gebeurtenissen en schandaaltjes gingen als een lopend vuurtje door het dorp. Pastoor Donkers waakte over zijn kudde, maar ergerde zich vaak aan de sensatiezucht van de dorpingen. Van een mug werd al snel een olifant gemaakt en met christelijke verdraagzaamheid had de meningsvorming meestal niet veel van doen.

Menigmaal had hij zijn parochianen op hun ondeugden gewezen, maar het was water naar de zee dragen.

Notaris Veldman, die een statig huis op een steenworp afstand van de pastorie bewoonde, hield zijn goede vriend pastoor Donkers voor dat de eenvoudige boerenmensen toch iets moesten hebben om zich over op te winden. 'In een beetje roddelen en gekwebbel steekt niet zoveel kwaad,' antwoordde hij als de pastoor hem vroeg wat hij nou eigenlijk bedoelde.

Nellie Vink was geen roddelaarster, maar de nare streken van Annie van Diemen zou ze wel eens duidelijk aan de kaak willen stellen. Sedert Nellie haar genegenheid voor Siem Geurs

een keer openlijk had laten blijken in het bijzijn van Annie van Diemen, was zij het mikpunt van haar rotstreken geworden. Het leek wel of Annie jaloers op haar was. Daar had ze nauwelijks reden voor, want Annie was niet alleen knap maar ook nog de dochter van een rijke boer. Zeker een aantrekkelijker partij voor Siem dan zij. Knap en rijk was Annie, maar zoals bleek uit de ervaringen van Nellie ook laaghartig en gemeen. Of Siem dezelfde ervaring had als zij wist ze niet. Ze zou er graag een keer met hem over willen praten, maar dat durfde ze niet. Stel je voor: Siem gewoon aanspreken en hem zeggen dat ze verliefd op hem was. Nee, dat kon niet. Haar vader, Cor Vink, die eerste knecht was bij de vader van Siem, zou haar zien aankomen. 'Je moet je plaats kennen,' zou hij ongetwijfeld zeggen. Cor Vink kende, als eenvoudige en hardwerkende knecht, zeker zijn plaats. Koos Geurs, die een van de grootste bedrijven van de gesloten gemeenschap in de veenstreek bezat, waardeerde zijn knecht zeer. Hij hield echter de gebruikelijke afstand. Zo was het altijd geweest en zo zou het ook wel blijven. De boeren hadden de verantwoordelijkheid voor hun bedrijf, voor hun gezin en voor hun arbeiders, die voor hun werk betaald kregen.

Als arbeiders te oud geworden waren om nog te kunnen werken of in een enkel geval door ziekte getroffen waren, dan zorgden de boeren ervoor dat het armenbestuur van de parochie steun verleende.

Zo was alles in het nogal achterlijke gehucht aan de Kogsevaart prima geregeld en Nellie had, volgens de botte normen van de streek, niets te klagen. Zijzelf dacht daar overigens anders over. Ze was het eens met haar oom Antoon, de broer van haar vader, die in een fabriek in de stad werkte. Hij was lid van de rode vakbond en hield zijn broer voor dat onderdanigheid voor die domme boeren een belediging was voor de arbeidersklasse.

‘Nejie sootje gave,’ brabbelde kleine Bas en hij rustte niet voordat Nellie in de aarde rond de regenput een slootje gegraven had waarin hij het water uit de klomp kon gieten. Enthousiast liet hij stukjes hout in het miniatuurslootje drijven en verbeelde zich dat het schuiten van schipper Putter waren. Hij stond erbij te dansen van plezier, maar erg veel bewegingsvrijheid had hij niet, want zijn moeder, Toos Vroege, had hem aan de put vastgezet met een oud spantouw.

Het was ook Toos Vroege, de buurvrouw van

de familie Vink, die Basje uit zijn spel en Nellie uit haar gemijmer haalde.

‘Drink je een bakkie thee mee, Nellie?’ vroeg ze en voegde er met een knipoog aan toe dat Bert Putter ook binnen zat. Nellie rekte zich uit, maakte Bas van het spantouw los en droeg de peuter spartelend onder haar arm naar binnen. Daar trof ze buurman Kees Vroege in druk gesprek gewikkeld met Bert Putter. Deze staakte onmiddellijk zijn gesprek en schoof een stoel bij.

‘Gezellig, kom erbij.’ Verrast keek hij Nellie met meer dan oppervlakkige belangstelling aan.

‘Dank je. Maar ik denk dat ik jullie stoor. Jullie zijn zo druk in gesprek.’

Bert ontkende dat ten stelligste, maar Kees wilde dat Bert zijn verhaal zou afmaken.

‘Bert heeft een kind van de verdrinkingsdood gered,’ wist Kees. Dus Bert moest doorgaan met zijn verhaal. Op verzoek van Nellie begon hij echter weer bij het begin. Hij vertelde dat ze voor Tinus Lagedijk zestig kisten augurken naar de veiling hadden moeten brengen. Dorpskinderen langs de vaart op weg naar de veiling hadden gevraagd een bommetje op te gooien. Er was toen een augurk in het wa-

ter gevallen en een van de jongens was bij zijn poging de augurk alsnog te bemachtigen te water geraakt. 'Wij op de schuit, m'n vader en ik, schrokken ons een ongeluk,' vertelde Bert. Na een paar keer kopje onder te zijn gegaan was de knaap in het diepe verdwenen. Bert, die in tegenstelling tot zijn vader de zwemkunst machtig was, was de knul nagedoken.

De spanning kwam weer terug op zijn gezicht toen hij vertelde: 'De vaart was niet diep en door mijn ogen onder water te openen, probeerde ik de bodem af te speuren. Het water was echter zo troebel geworden dat ik niets zag. Af en toe moest ik naar het oppervlak zwemmen om lucht te happen.' Uiteindelijk had hij de knul toch te pakken gekregen en op de kant getrokken. Er waren golven water uit de mond van het kind gekomen, maar hij was uiteindelijk toch weer bijgekomen.

Voor zijn moedige optreden had Bert van de vader van het joch, een deftige ambtenaar uit de stad, een grote doos sigaren gekregen. Demonstratief diepte hij een van die sigaren uit zijn binnenzak op en stak hem op.

Nellie had ademloos naar het verhaal van Bert geluisterd. Haar eigen gepieker had zij er even door vergeten. Gevaar en dood schrokken

haar af. Geen wonder dat de ambtenaar de redder beloond had. Zonder het resolute ingrijpen van Bert zou het kind zeker verdronken zijn. Een kind verliezen was verschrikkelijk. De kleine Geert van tante Riek was vijf jaar geleden achter het huis verdronken. Als meisje van veertien was ze naar het sterfhuis geweest en had ze de kleine Geert in zijn kistje zien liggen. Tranen met tuiten had ze gehuild. Ze had ook medelijden gevoeld met tante Riek, die met rode ogen van het vele huilen haar snikkend getroost had.

‘Gelukkig gaat zo’n onbedorven zieltje regelrecht naar de hemel,’ had tante Riek de pastoor nagepraat. Als zeer gelovige vrouw had die gedachte haar enigszins getroost, maar het verdriet om het verlies van haar kind was er zeker niet minder om geweest. Daar kwam nog bij dat ze zichzelf verwijten maakte. Ze vond dat ze de kleine beter in de gaten had moeten houden.

‘Kom, zit niet zo sip te kijken, alles is toch goed afgelopen.’

Nellie schrok op uit haar sombere gedachten en keek Bert met bewondering aan. ‘Moedig hoor. Je had zelf ook wel kunnen verdrinken.’

‘Zou je dat erg gevonden hebben?’ grapte

Bert, maar Nellie hoorde aan de klank in zijn stem dat hij hoopte op iets meer dan een tegengrap. Nellie hoefde die vraag trouwens niet te beantwoorden, want dat deed Kees Vroege al.

‘Onkruid vergaat niet!’ was zijn voor de hand liggende gemeenplaats.

Bert lachte maar mee. Bij Nellie had hij in ieder geval een goede beurt gemaakt. Een leuke meid, die Nellie met haar donkere krullen en vriendelijke ronde gezicht. Als ze lachte kwamen er kuiltjes in haar wangen. Zij was maar een jaar jonger dan hij.

Haar zou hij graag eens redden. Van wat kon hij niet zo snel bedenken. Als hij haar maar in zijn armen zou kunnen sluiten om haar tegen welk onheil dan ook te beschermen. Maar veel onheil was er niet in de veenstreek.

Gewend aan het zware sjouwwerk op de schuit van zijn vader was hij met zijn twintig jaren een gespierde en niet onknappe verschijning. Het zwarte haar en de dikke donkere wenkbrauwen had hij van de Putters. Zijn vader en diens broers waren uit hetzelfde hout gesneden. Stevig gespierde, donkerharige kerels. Niet voor een kleintje vervaard. Bij de meisjes in het dorp kon Bert wel een potje breken. Geen van hen sprak hem echter zo aan